

7.2.2017

Dnro 1362/4/16

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha-Pekka Konttinen

LAIMINLYÖNTI SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLTOA KOSKEVASSA PÄÄTÖKSENTEOSSA

1

KANTELU

Kantelija arvosteli kirjoituksessaan kunnan sosiaali- ja terveystoimen menettelyä äitinsä sairaanhoitoon liittyvien asiakasmaksujen perimistä koskevassa asiassa.

Kantelija katsoi, että kunnan yksityiseltä palveluntuottajalta maksusitoumuksella ostamista sairaanhoitopalveluista ei olisi tullut periä erillistä asiakasmaksua 26.10.2010–30.4.2015 väliseltä ajalta. Kantelijan mukaan sairaanhoitoon liittyvien palvelujen olisi tullut sisältyä hänen äitinsä palveluasumisesta perittyyn asiakasmaksuun. Kantelijan mukaan yksityisen palveluntuottajan kautta perityistä maksuista ei myöskään tehty viranhaltijan päätöksiä. Kantelija vaatii, että virheellisesti perityt maksut tulisi palauttaa hänen äidilleen.

2

SELVITYS

Kantelun johdosta kunnan sosiaali- ja terveyslautakunta antoi 18.5.2016 päivätyn selvityksen ja lausunnon.

3

RATKAISU

3.1

Asian aikaisempi käsittely

Hallinto-oikeus on päätöksellään 13.4.2012 palauttanut sosiaalihuollon asiakasmaksua koskevan asian sosiaali- ja terveyslautakunnalle sen selvittämiseksi, onko kantelijan äidillä oikeus saada palveluasumista ja siihen liittyviä palveluja vammaispalveluna. Hallinto-oikeus totesi, että viranhaltijan on tämän jälkeen määrättävä kantelijan äidin asiakasmaksu häneen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti.

Lisäksi hallinto-oikeus siirsi päätöksellään 13.4.2012 lääkäripalveluja koskevan maksusitoumusvaatimuksen, yksityisen palveluntuottajan lääkäripalvelujen osalta, viranhaltijalle ensiasteena ratkaistavaksi.

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti 28.11.2012, että vuonna 1922 syntynyt kantelijan äiti ei ole vammaispalvelulaissa tarkoitettu vaikeavammaisen henkilö suhteessa palveluasumiseen, vaan vanhus ja hänen tarvitsemansa asumispalvelut järjestetään tällöin sosiaalihuoltolain 22–23 §:n mukaisena palveluna.

Hallinto-oikeus katsoi päätöksessään 11.10.2013, että kantelijan äiti oli vammaispalvelulaissa ja -asetuksessa tarkoitettu vaikeavammaisen jo palveluasumista koskevan hakemuksen tekohetkellä 15.3.2011. Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan hänelle tuli näin ollen myöntää palveluasuminen hakemuksen tekohetkestä 15.3.2011 lukien ja häneltä perusteetta

palveluasumiseen liittyvistä erityispalveluista perityt asiakasmaksut tuli palauttaa hänelle. Hallinto-oikeus kumosi valituksenalaisen päätöksen ja palautti asian sosiaali- ja terveyslautakunnalle palveluasumisen myöntämistä ja asiakasmaksujen palauttamista varten. Hallinto-oikeus totesi edelleen päätöksessään 11.10.2013, että viranhaltijalla on ollut jo edellä mainitun lääkäripalvelujen maksusitoumusta koskevan siirtopäätöksen nojalla velvollisuus antaa hakemukseen päätös.

Sittemmin sosiaali- ja terveyslautakunta vaati valituksessaan korkeimmalta hallinto-oikeudelta, että hallinto-oikeuden päätös tulee kumota ja sosiaali- ja terveyslautakunnan päätös 28.11.2012 saattaa voimaan.

Korkein hallinto-oikeus totesi vuosikirjapäätöksessään 11.3.2016 (KHO 2016:28), ettei kantelijan äitiä ollut pidettävä sellaisena vaikeavammaisena henkilönä, jolle kunnan tulisi järjestää palveluasuminen vammaispalvelulain nojalla. Hänen palveluntarpeensa ei johtunut vammasta tai sairaudesta vammaispalvelulain 8 §:n 2 momentissa ja vammaispalveluasetuksen 11 §:ssä tarkoitetulla tavalla, vaan hänen toimintakykynsä oli vuosien mittaan vähitellen heikentynyt korkean iän myötä.

3.2

Saatu selvitys

Kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunnon mukaan kantelijan esittämä arvostelu on oikeutettua koskien kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon menettelytapoja terveydenhuollon maksusitoumuksiin liittyvässä päätöksenteossa.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan lausunnon mukaan asiaa jälkikäteen tarkasteltuna on havaittavissa, että päätöstä palvelutuottajan kautta järjestettävistä terveydenhuollon palveluista ei ole kunnassa tehty, vaikka hallinto-oikeus on asian osana päätöstään kuntaan palauttanut ensiasteen ratkaistavaksi jo vuonna 2012. Lausunnossa todetaan, että syytä tähän menettelyyn ei ole löydettävissä. Menettely on ollut kuitenkin asiakkaan oikeusturvan kannalta virheellinen, koska hänelle ei ole tällöin muodostunut oikeutta muutoksenhakuun.

Lausunnon mukaan asiakkaalla on kuitenkin ollut voimassa oleva maksusitoumus perusterveydenhuollon julkisesti tuotettuihin palveluihin, joten hänelle on turvattu terveydenhuollon palvelujen saatavuus hoitokotisijoituksen aikana.

Lausunnossaan kunnan sosiaali- ja terveyslautakunta esittää johtopäätöksensä, että kunta ei ole perinyt kantelijan äidiltä sellaisia asiakasmaksuja, joihin kunnalla ei olisi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain mukaan ollut oikeutta. Kantelijan äidille on järjestetty asumispalvelut kaikkine siihen liittyvine tukipalveluineen lakien edellyttämällä tavalla ja vastaten asiakkaan hoivan tarpeeseen, joka on todettu hoito- ja palvelusuunnitelmissa.

3.3

Oikeusohjeet

Sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin mukaan kunnallisina sosiaalipalveluina on huolehdittava muun muassa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (asiakasmaksulaki) 1 §:n mukaan sosiaalipalveluista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä. Maksu voidaan periä henkilön maksukyvyn mukaan. Asiakasmaksulain 2 §:n 1 momentin mukaan palveluista perittävä maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen.

Asiakasmaksulain 4 §:n 5 kohdan mukaan sosiaalipalveluista ovat maksuttomia muun muassa vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain (vammaispalvelulaki) 8 §:n 2 momentissa tarkoitettut palveluasumiseen liittyvät erityispalvelut. Palveluasumisen erityiskustannuksista voidaan kuitenkin periä maksu, jos henkilö saa niihin korvausta muun lain kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain nojalla.

Asiakasmaksulaissa tai asiakasmaksuasetuksessa ei ole tarkemmin säännelty sitä, minkä suuruisia maksuja sosiaalihuollon asiakkaalle järjestetyistä sosiaalihuoltolain 21 §:n mukaisista asumispalveluista voidaan periä. Asiakasmaksulaki ja -asetus antavat siten kunnalle mahdollisuuden itse päättää perittävän maksun suuruudesta. Asiakkaalle määrättävä asiakasmaksu ei saa kuitenkaan ylittää palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Asiakasmaksulain 11 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista.

Hallintolain 7 luvussa on säädetty asian käsittelystä ja päätöksentekomenettelystä.

3.4

Arviointi

Saamani selvityksen mukaan kantelijan äiti on asunut 25.10.2010 lukien yksityisen palveluntuottajan palvelutalossa Joensuussa, jossa tarvittavat palvelut on järjestetty sosiaalihuoltolain mukaisena tehostettuna palveluasumisena. Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen 11.3.2016 (KHO 2016:28) mukaan kantelijan äitiä ei ollut pidettävä sellaisena vaikeavammaisena henkilönä, jolle kunnan tulisi järjestää palveluasuminen maksuttomana vammaispalvelulain nojalla.

Edellä mainittu korkeimman hallinto-oikeuden päätös tarkoittaa sitä, että kunnalla on ollut oikeus periä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain mukaista asiakasmaksua kantelijan äidin sosiaalihuoltolain mukaisista asumispalveluista.

Hallinto-oikeus on päätöksellään 13.4.2012 siirtänyt maksusitoumusta koskevan vaatimuksen lääkäripalvelujen osalta viranhaltijalle ensiasteena ratkaistavaksi. Edelleen hallinto-oikeus totesi päätöksessään 11.10.2013, että viranhaltijalla on ollut siirtopäätöksen nojalla velvollisuus antaa hakemukseen päätös.

Kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan oikeusasiamiehelle antaman lausunnon mukaan päätöstä palveluntuottajan kautta järjestettävistä terveydenhuollon palveluista ei ole kunnassa tehty hallinto-oikeuden antaman päätöksen mukaisesti.

Ottaen huomioon edellä mainittu, katson, että kunnan sosiaali- ja terveystoimi on menetellyt asiassa virheellisesti, koska lääkäripalvelujen osalta ei ollut tehty hallinto-oikeuden edellyttämää viranhaltijan päätöstä. Menettelyn moitittavuutta lisää se, että hallinto-oikeus on kahteen eri otteeseen palauttanut asian kunnalle ensiasteena ratkaistavaksi, mutta päätöstä ei ole kunnassa tehty.

Korostan, että muutoksenhakukelpoisen päätöksen saaminen on erityisen tärkeää asiakkaan oikeusturvan kannalta. Päätöksen saaminen vaikuttaa siihen, voiko henkilö ylipäättään saada asiansa tuomioistuimen tai muun viranomaisen käsiteltäväksi. Viranomaisen on käsiteltävä jokainen sille tehty vaatimus, joka kuuluu sen päätösvaltaan ja annettava siihen asianmukainen vastaus. Velvollisuus tehdä hallinnollinen päätös on sellaisen vaatimuksen tai hakemuksen johdosta, joka koskee asianosaisen etua, oikeutta tai velvollisuutta.

Kantelija arvosteli myös sitä, että yksityisen palveluntuottajan kautta perityistä sairaanhoidon maksuista ei ollut tehty muutoksenhakukelpoisia viranhaltijan päätöksiä. Kantelijan mukaan hänen äitinsä palveluasumisen ajalta 26.10.2010–30.4.2015 palveluntuottaja on laskuttanut palveluasumismaksun lisäksi sairaanhoitoon liittyviä kuluja, joista hänen äitinsä maksettavaksi on jäänyt yhteensä 2 229,40 euroa.

Kantelijan äidillä tai hänen edustajallaan on oikeus esittää kunnalle vaatimus (hakemus) edellä mainittujen sairaanhoitoon liittyvien kulujen palauttamisesta. Hakemuksensa johdosta hänellä on oikeus saada asiaa koskeva muutoksenhakukelpoinen päätös.

Kantelijan äidillä tai hänen edustajallaan on halutessaan mahdollisuus hakea saamaansa päätökseen oikaisua kunnan toimielimeltä päätökseen liitetyn oikaisuvaatimusohjeen mukaisesti. Toimielimen päätöksestä on mahdollista valittaa hallinto-oikeuteen valitusosoituksen mukaisesti. Lisäksi kantelijalla on mahdollisuus vaatia hallinto-oikeudelle osoitettavalla hakemuksella maksuja palautettavaksi. Tällainen vaatimus voidaan käsitellä hallintoriita-asiana. Tuomioistuin ratkaisee viime kädessä asiakasmaksua koskevan asian lainmukaisuuden.

4

TOIMENPITEET

Saatan kunnan sosiaali- ja terveystoimen tietoon edellä esittämäni käsityksen sen laiminlyönnistä päätöksenteossa. Tästä tarkoituksessa lähetän tästä päätöksestäni jäljennöksen kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnalle.